

NINA • NIKU

FAKTA

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen miljøvernforskning. Stiftelsen har ca. 225 ansatte (1998) og omfatter NINA - Norsk institutt for Naturforskning og NIKU - Norsk institutt for kulturminneforskning. FAKTA-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner fra stiftelsen.

Nr. 3 - 1999

Kongeørnen i Norge:

Mellom ca. 800 og 1100 hekkende par

Det finnes minst 773 og maksimalt 1072 hekkende kongeørnpar i Norge i dag.

DET KAN SE UT som om økningen har vært betydelig siden første halvdel av 1970-tallet. Da ble bestanden ble anslått til 344-523 par, basert på opplysninger fra de forskjellige viltnevdene. Imidlertid ble tallet på ørner trolig sterkt undervurdert med de metodene som ble brukt. Den gangen var det få som studerte kongeørnen i Norge, og kunnskapen om bestanden var følgelig dårlig.

Vi har bedre erfaring nå, etter mange års feltarbeid der vi har lagt merke til at enkelte kongeørnpar kan være meget anonyme; det finnes derfor gode grunner til å anta at bestanden lett kan undervurderes.

Bestandsøkning

Man har ment at bestandstilveksten var svært liten på den tiden, men senere er det pekt på bestandsøkning i Hordaland. Det er også grunn til å anta at bestanden har økt i Buskerud og Telemark siden første halvdel av 1980-tallet.

Hekkeplasser i lavlandet er igjen blitt tatt i bruk etter å ha stått tomme i flere tiår, trolig på grunn av forfølgelse og mangel på byttedyr. Dette er skjedd etter en kraftig økning av harebestanden og en mer moderat økning av skogshønsbestanden. Flere nyetableringer av kongeørn langs kysten er kjent, fra Midt-Norge og nord-

Kongeørner på utlagt åte i Snillfjord, Sør-Trøndelag.

Foto: LIVAR RAMVIK

over. Årsaken er at harer er utsatt på flere øyer.

Påvirkes av mennesker

Utviklingen av kongeørnbestanden i Norge tyder på at denne arten har vært mindre utsatt for forfølgelse enn havørnen. Det kan skyldes at kongeørnen ofte hekker på mer bortgjemte plasser og er vanskeligere å komme nær enn havørnen.

Kongeørnen kan imidlertid påvirkes av andre menneskelige aktiviteter, som

skogsdrift, rekreasjon eller turisme. Særlig utsatt synes den å være for forstyrrelser i forbindelse med påsken. Berg- og isklating i bergvegger der det finnes reir har også forårsaket at disse er blitt forlatt. Dessuten finnes det fortsatt rovdyrhat hos deler av befolkningen, og enkelte reir plyndres regelmessig.

Framskaffing av tall

I hvert fylke finnes det en lokal koordinator som deltar aktivt i feltarbeidet og har kontakt med personer som har kjennskap til kongeørnreir i området. En del av disse arbeider i den stalige miljøforvaltningen.

Gjennom kontakt med fylkenes miljøvernmyndigheter har man fått tilgang til de kommunale faunaregistrene. Koordinatorene har deretter sammenstilt all informasjon og kommet fram til tallet på sikre (minimumsantall) og antallet trolige/mulige hekeplasser.

Forholdet til havørnen

Forholdet mellom kongeørn og havørn ser ut til å være uproblematisk i Norge. Det finnes eksempler på kongeørner som har overtatt havørnreir, men det finnes også eksempler på det motsatte.

På den skotske vestkysten konkurrerer

de to artene om føden, og der later det til at havørnen trenger vekk kongeørnen. Hos oss går begge artene ofte ned på fôringsplasser om vinteren. Da er kongeørnen den dominerende arten.

Hekkende kongeørn landet rundt

Finnmark

Bestanden oppgis til minst 36 par og maksimalt 61. Kontaktpersonene mener at kongeørnens utbredelse som hekkefugl i Finnmark er dårlig kjent. Dette gjelder særlig vanskelig tilgjengelige deler av kysten. Forholdene i de enkelte innlands- og fjordkommunene er bedre kjent.

Troms

Bestanden oppgis til minst 77 par og maksimalt 140. Anslaget er gjort etter inventeringer bare i visse deler av fylket. Det betyr mangelfull undersøkelse i enkelte områder.

Nordland

Bestanden oppgis til minst 90 par og maksimalt 149.

Nord-Trøndelag

Minimumsbestanden oppgis til 62 par og maksimumsbestanden anslås til 77. Kunnskapen om bestanden er relativt god.

Sør-Trøndelag

Bestanden oppgis til minst 50 par og maksimalt 60. Tallene er basert på opplysninger fra 1996 som anslå bestanden til 57-61, med et minimumstall på minst 40. Nyere kunnskap, basert på feltarbeid, gjør at minimumstallet kan økes til 50 par.

Møre og Romsdal

Bestanden angis til minst 95 par og maksimalt 123. Kunnskapen om bestanden er relativt god etter mange års inventeringer.

Sogn og Fjordane

Bestanden ble i 1995 oppgitt til minst 65 par og maksimalt 85. Her er det drevet systematisk inventeringsarbeid; derfor er kvaliteten på tallene god.

Hordaland

Bestanden ble i 1984 oppgitt til minst 30 par og maksimalt 40.

I 1998 ble tallene justert til minst 42 par og maksimalt 52 par. Tallene er basert på systematiske undersøkelser gjennom flere år.

Rogaland

Bestanden oppgis til minst 32 par og maksimalt 39. Bestanden er godt kjent

gjennom flere års grundige undersøkelser.

Vest-Agder

Bestanden oppgis til minst 23 par og maksimalt 28. Bestanden ble anslått til 10-20 par i 1994, men senere inventeringer har ført til at tallene er oppjustert.

Aust-Agder

Bestanden oppgis til minst 32 par og maksimalt 40. Fylket er godt undersøkt gjennom lengre tid.

Telemark

Bestanden oppgis til minst 47 par og maksimalt 61. Fylket er godt undersøkt, og inventeringer har pågått siden 1983.

Buskerud

Bestanden oppgis til minst 34 par og maksimalt 45. Fylket er godt undersøkt,

og inventeringer har pågått siden tidlig på 1980-tallet.

Oppland

Bestanden oppgis til minst 38 par og maksimalt 52.

Hedmark

Bestanden oppgis til minst 50 par og maksimalt 60. Det har pågått undersøkelser i fylket i flere tiår, og selv om enkelte deler av fylket er dårligere kjent, kan det betraktes som godt undersøkt.

Østfold, Vestfold, Oslo/Akershus

I dag mangler vi opplysninger om kongeørnens hekking i fylkene Østfold, Vestfold og Oslo/Akershus, men tidligere har det hekket kongeørn i Akershus, nærmere bestemt ved Harestua, så sent som i 1904, da to hekkende fugler ble skutt.

Mer kunnskap nødvendig

Underlaget fra de forskjellige fylkene har nok svært skiftende kvalitet. For Finnmark er det ufullstendig, og med unntak for Alta-området har det ikke forekommet noen systematiske undersøkelser i fylket; derfor er det behov for å skaffe mer kunnskap om kongeørnen i Finnmark.

Også i Troms og Nordland finnes det områder som er ufullstendig kontrollert, men det finnes også fylker som er bra undersøkt, for eksempel Hordaland, Rogaland og Aust-Agder.

Kongeørn og jaktfalk

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har påbegynt en landsomfattende naturovervåking (TOV). NINA har fått i oppdrag å samle inn opplysninger om

kongeørn og jaktfalk fra fem utvalgte områder i landet:

- Børgefjell (Nordland og Nord-Trøndelag)
- Åmotsdal (Sør-Trøndelag)
- Lund (Rogaland og Vest-Agder)
- Solhomfjell (Telemark og Vest-Agder)
- Møsvatn Austfjell (Telemark)

Miljøgifter påvirker?

Hensikten er å undersøke om miljøgifter påvirker reproduksjonen og bestandsutviklingen hos disse artene. Prosjektet ble innledet i 1990. En del av justeringene som er gjort av bestandstallene i de senere år skyldes de inventeringene som er gjort i forbindelse med dette prosjektet.

Sikre, trolige og mulige hekkeplasser

Med sikre hekkeplasser menes reirfunn eller observasjoner av nylig utflytne unger. Iblant kan det være vanskelig å skjelne mellom hva som er to ulike plasser og hva som er alternative reir på samme plass om hekking ikke er skjedd samme år. Med trolige hekkeplasser menes områder med sterke indikasjoner på hekking av ørn, for eksempel fluktlek eller av to individer. Mulige hekkeplasser er områder med svakere indikasjoner, f.eks. observasjon av ett enkelt individ.

Kunnskapen om ørnetettheten i undersøkte områder brukes for å anslå antallet par i ikke undersøkte områder.

Stoffet er hentet fra

Jan Ove Gjershaug,
Odd Frydenlund Steen:
«Kungsörnens status i Norge», artikkel i Kungsörnen 1998.